

"DICSŐSÉG A MAGASSÁGBAN ISTENNEK,
BÉKESSÉG E FÖLDÖN A JÓAKARATÚ
EMBERNEK..."

(Karácsonyi üzenet H A N D E L születésének 300. évfordulóján)

ZENEAKADÉMIA
LISZT MÚZEUM

szeretettel írta és küldi

L u x A n d r á s

Westlake, Ohio, 1985. decemberében.

George Frideric Handel

(1685–1759)

300 évvel ezelőtt három nagyfényességű üstökös jelent meg az egyetemes zeneművészet egén. Ekkor, 1685-ben született az itáliai Nápolyban a clavicembalon későbbi nagy virtuóza és több mint 600 szonáta szerzője, Domenico Scarlatti, Németországban pedig Johann Sebastian Bach és Georg Friedrich Händel. Mindhárman a barokk zene óriása volt. E rövid megemlékezésben a figyelmet Händelre, az ő életére, munkásságára és ezekből a ma embere számára szóló üzenetére összpontosítom a karácsonyváras titokzatosan csodálatos hangulatában, mivel az ő legnépszerűbb művével, a Messiással többnyire a nagy ünnepek heteiben találkozhatunk. Ez a mű különösen az angol-szász világban külön saját kultuszt is teremtett, mert nincsen olyan templom, vagy hangversenyterem, ahol ez a mű már el ne hangzott volna többször is. Robert Shaw, itt Clevelandban is működött karmester, az oratórium zeneirodalma egyik legkitűnőbb tolmácsolója igen sokszor vezényelte többféle megszólaltatásban. Igen híres az 1752-es Messiás változat, amit Maestro Shaw egy egészen kisszámú szereplővel, szinte egy kamara-együttes játékában adott elő, ami az RCA lemezkiadás gondozásában ma is hallható úgy, ahogy annak idején, Händel korában megszólalt. De vezényelte Robert Shaw e művet nagy szimfonikus zenekarral és 200, máskor 400, sőt a londoni Royal Albert Hallban 1000 tagú kórossal is. A megszólaltatás minősége természetesen nem mindig a szereplők számától függ. Az idén a Cleveland Orchestra és Kórus a Blossom Zenei Központban emlékezett meg Handelről Christopher Hogwood vezényletében, amikor a Messiásból részleteket, egy Király Himnusz és a Tűzijáték Zenéjét élvezhettük. Ez utóbbit korhűen valódi tűzijáték díszítette, mivel az előadás a szabadban volt. Hogwood az angol Handel-kutatás világszerte ismert tudósa.

Handel Messiása nagy hatással volt más alkotó művészekre. Nélküle nem születtek volna meg sem Haydn: Az Évszakok, sem A Teremtés, sem Liszt Ferenc: Krisztus és a Szent Erzsébet oratóriumok, amikre Handel adta az inspirációt. Érdemes tehát megvizsgálnunk, hogy milyen műfaj az oratórium, mielőtt Handelről és műveiről legalább dióhéjban is megemlékezünk.

A zeneművészet szaktudósai így fogalmazták meg az oratórium lényegét: *"Nagyszabású drámai zenemű, ami biblikus, vagy más vallásos témát ad elő a zene nyelvén szóló énekesekkel, kórossal és zenekarral."* Ez a meghatározás azonban ráillik az opera műfajra is. Valóban, az opera nagy rokonságban van az oratóriummal, de mégis más. A fogalomtisztázás érdekében nézzük meg egy kicsit közelebbről, hogy megérthessük e műfajt. Az oratórium templomban is megszólaltatható és nemcsak hangversenyteremben. Mégsem tekintik egyházzenei műfajnak, hanem világi- vagy más szóval szekuláris művészetnek, mert nem liturgikus művészet, mint a mise vagy a rekviem. Az oratórium csak a dráma témával van rokonságban az operával, de nem színpadi mű. Nincs itt semmiféle díszlet, kosztüm és mozgással történő alakítás. A drámát a zene mondja el egyedül. De a művet itt is egy zenekari nyitány vezeti be összesűrítve a témákat, mintegy műsort ajánl. A szóló énekesek közül a mesélő, "narrátor" vezeti a hallgatóságát a dráma értelmi részéhez, aki "ének-beszédben", az ún. recitativóban szerepel. A többi szólóénekes a történet karaktereit személyesíti meg, vagy mint a Messiásban, ahol nincs semmiféle cselekmény sem, csupán a már lejátszott dráma emocionális színeit tükrözi. A kórus igen fontos része e műfajnak. Néha a dráma tömegjeleneteit eleveníti meg, tehát a zene nyelvén aktívan részt vesz a drámai cselekményben, máskor viszont csak mint szemlélő tükrözi a dráma hatását és felel Helyetted is, Hallgató Közönség, a narrátorral folytatott párbeszédben.

Az oratórium a XVI. sz. Rómájában élt Filippo Neri kápolnájáról kapta a nevét. Ebben az imaházban rendeztek olyan vallásos összejöveteleket először, ahol bibliai történeteket himnuszokkal, zenével kísért "laudi spirituálékkal" díszítették. E műfajt aztán Itáliában Giacomo Carissimi, míg Németországban Heinrich Schütz komponisták fejlesztették tovább, akiknek művei ma is hallhatók. Az oratórium művészete virágkorát az 1700-as években élte, és pedig Németországban Johann Sebastian Bach művészetében, a Karácsonyi Oratóriumában és az Úr Jézus szenvedéséről írt oratóriumokban, mely utóbbiakat Passióknak is neveznek a szövegszerző Máté, illetve János evangélisták szerint; míg Angliában George Frideric Handel több mint 22 oratóriumában. 22 nagyszabású zenemű, mindegyik több óra időben szólaltatható meg! Micsoda bővízü forrásból fakadt ez a művészet! Ki volt ez a fantasztikus tehetség, aki így ontotta magából a

romlatlan, tiszta erkölcsű és időt álló szépséget? A válaszáért érdemes belelapoznunk Händel élettörténetébe és onnan kiragadnunk legalább a legfontosabb momentumokat. És csak ekkor káprázik majd el a szemünk, amikor felmértük, hogy a 22 oratórium életművének csupán egy része.

Handel a középnémetországi szász városkában Halleban született, ami Lipcse szomszédságában vagy 22 mérföldnyire fekszik. Az ottani evangélikus egyház keresztlő anyakönyvébe Georg Friederich Händel névvel jegyezték be, mely nevet Angliába történt emigrációja és az angol állampolgárság felvétele után George Frideric Handel-re angolosított. Apja borbély és érvágó sebész volt, fia születésekor viszonylag elég idős, 63 éves, aki remélte, hogy a rendkívül gyors észjárású fiából jogászt nevel. De a kisfiú Händelt elsősorban a zene és a hangszerek érdekelték. Hét éves csupán, amikor a hallei hercegi udvar kápolnájában orgonajátékával elkápráztatja hallgatóit és ennek hatása alatt maga a herceg győzi meg az apát, hogy engedje fiát zenetanulásra. Ezt követő három évben az orgona-, harpsichord-, hegedű- és oboa játékban tökéletesíti tudását, de emellett összhangzattant és zeneszerzést is tanul a hallei Mi Asszonyunk egyházközség orgonistájától és karnagyától. Még csak 11 éves, amikor megjelennek első szonátái és más egyházzenei művei. Apja halála után azért beiratkozik 1702-ben a helyi egyetemre, de emellett elvállalja Halle egyik kálvinista templomában az orgonista állást is, amit egy évig meglelégedéssel betölt. Komoly kenyérkereső és önfenntartó lett. És ekkor a tökéletesen professzionista zeneművésszé fejlődött serdülő kamasz felmondja a kicsi pénzt, de biztos kenyeret biztosító állását és a nagy forgalmú tengeri kikötővárosba, Hamburgba távozik, ahol annak operaháza zenekarában hegedűs állást kap. Sokan azt következtethetnék, hogy a még alig serdülő fiú kikerülve a kisváros szigorú erkölcsű egyháza orgonája mellől egy tengeri kikötő világáros forgatagába, ahol minden szenny és bűn is felüti a fejét, és ennek operaháza kéteserkölcsű színházi világában biztosan elsodródik és elvész a magasabb szellemi életre született. Nem így történt. Händelt nem fertőzte meg ez a világ, sőt zenei értelemben véve kinyitotta a szemét, és az érdeklődését a dráma felé irányította. Öt év alatt itt annyi pénzt gyűjtött a takarékos fiatalember, hogy 1707-ben az opera hazájába, Itáliába utazhatott.

A következő három évben bejárja Firenzét, Rómát, Velencét és Nápolyt. Belemerül az olasz operastílus titkaiba és koncertezés világába. Megismerkedik e kor neves mestereivel, mint Corellivel, a hegedűjáték-iskola egyik óriásával, az idősebb Alessandro Scarlattival és a vele egyidős fiával, Domenico Scarlattival. Itt Händel olasz stílusú operákat, egyházi zeneműveket, kantátákat és kamaraműveket szerzett és felfigyelnek rá, mint kitűnő előadó művészre is. 1709-ben a briliáns clavichord virtuóz Domenico Scarlattival egy nyilvános művészi vetélkedésben összeméri tudását. Az ifjabb Scarlattit úgy tartják nyilván, mint a XVIII. század clavichord bűvészt, mint egy századdal később Liszt Ferencet a zongorán. Az egykori feljegyzések szerint Scarlatti volt jobb a zongora ősen, míg a másik 'fegyvernemben', az orgonajátékban utolérhetetlen győztesként Händel vitt el a pálmát.

Egy évvel később az akkor 25 éves Händelt egész Európában számontartott művésznek tekintették, aki zseniálisan egyesítette a hazuról hozott ismereteit az idegenben tanultak legjavával. Így került sor arra, hogy az észak-nyugat-németországi Hanover választó fejedelme, George Ludwig nagyherceg meghívta udvari muzsikusának, amit Händel elfogadott azzal a feltétellel, hogy időnként szabadon tehet egy-egy utazást. 1710 júniusában foglalta el Hanoverben állását, de már ugyanez év novemberében Londonba távozott egy "kis" szabadságra, ahol rövidesen megérkezése után bemutatta és színrevitte olasz stílusú operáját, a Rinaldót. Londonban ekkor igen kedvelték az olasz operákat, és a publikum nem akart hinni a szemének és a fülének, mert a kitűnő operában határozottan látta, hogy egy német legyőzi az olaszokat olyan síkon, amit az olaszok fedeztek fel és eddig egyedül uraltak. Händel hat örömteli hónap után tért vissza a hanoveri udvarba, ahol a kívánság szerint főleg kamarazenét és dalokat komponált. London után a vidékinek ható hanoveri légkör elviselhetetlenül nyomasztó volt Händel számára, és így alig másfél év után megkérte kenyéradó gazdáját, hogy újra Londonban vakációzhasson, amihez a fejedelem kegyesen hozzájárult.

Londonba érve két új operával a zsebében jelentkezett a híres Széna-téri színháznál és színre

vitta A hűséges juhász és a Theseus című operáit. Valahogyan ezeknek a műveknek azonban nem lett sikere, talán intrikáltak is ellene a féltékeny olaszok, summa summarum, Händel az anyagiak terén a tönk szélére került. Saját erejét ismerve nem tekintette az anyagi romlást vereségnek. Zenekart szervezett és az 1713-as Utrechti Békét ünneplő Te Deumával és Anna angol királynő születésnapjára írt Odájával újra sikert sikerre halmozott, amiért az angol királyi udvar évi 200 font járandósággal jutalmazta. Ha arra gondolunk, hogy nagytehetségű kortársa, Johann Sebastian Bach a lipcsei Tamás templom orgonista állásával évi 60 tallér fix-fizetésből nagyon szerényen és inkább nagy szegénységben élt és tartotta fenn nagyszámú családját (két házasságából húsz gyermeke született, akik közül hat élte túl az apát), elszorul az élet igazságtalanságát látva a szívünk, hogy hasonló szellemi talentumoknak milyen kétféle mércével méri az anyagi javakat. Händel Bachhal személyesen sohasem találkozott, pedig szinte a szomszédságban látták meg mindketten e napvilágot.

És Londonban kellemesen telt az idő, Handel megszerette e várost és közben három évre nyújtotta szabadságát, majd egyszerűen ottfelejtette magát. Lehetséges az is, hogy szégyellt visszatérni Hanoverbe és szemébe nézni a gazdájának. Egy dologgal azonban nem számolt. És ez az a körülmény volt, hogy a hanoveri választó fejedelem I. James volt angol király dédunokája volt, aki 1717-ben Anna királynő halála után I. George néven Anglia törvényes ura lett. Egyszóval, az emigráns Handel után az elhagyott kenyéradó gazdája újra parancsoló ura és királya lett. I. George azonban nem volt bosszúálló, nem üldözte Händelt, csak negligálta egy ideig. Történt pedig egy nyári este, amikor a tehetősek az akkori divat szerint bárkáikban hajókáztak a Themze folyón és így gyönyörködtek itt-ott felhangzó muzsikában, I. George és kísérete is sétahajózásra indult. A király figyelmét megütötte egy gyönyörű muzsikaszó. Egy távolabbi bárkában Händel és társai az ő híres Vizi Zenéjét játszották. A király odarendelte magához a zenészeket, és ekkor sült ki, hogy ki a muzikus. Handel szerencséjére, amiben nagy része volt a Vizi Zene szépségének is, a király megbocsátotta neki a hosszabb hanoveri "vakációt", újra kegyeibe fogadta Handelt és folyósította ugyanazt az összeget, mint amivel elődje, Anna királynő már egyszer kitüntette a művészt. Ezt az összeget később a Lordok Háza évi 1000 fontra emelte.

1717-től 1720-ig London peremén a Chandosi herceg kápolnája orgonista állását vállalta. Itt komponálta Handel a híres Chandos-i Himnuszokat és az "Acis és Galatea" című szolóéneke, kórusra és zenekarra írt zenedrámáját. A király két unokáját is ő tanította zenére. Ezután visszatért Londonba, vásárolt magának egy több emeletes kőházat, ami londoni mértékkel mérve nem volt palota, de kis számú személyzettel biztosította számára, hogy értékes hangszergyűjteményét elhelyezhette, hogy házi hangversenyeket és operapróbákat is rendezhetett otthonában és főleg azt az abszolút csendet, ami nagy invenciókészsége kielégítéséhez a komponáláskor feltétlenül szükséges volt. A következő 17 évben ontotta magából a több mint két tucat operát, köztük olyan híreseket is, mint a Julius Ceasart, Tamerlanót, Sosarmét és az Alcínát, amiket ma is megszólaltatnak. Ezt a XX. sz.-ban fellángolt Handel-renaissancának köszönhetjük, aminek elindítója a Göttingeni Egyetemen Dr. Oskar Hagen művészettörténész professzor előadássorozata volt. (Dr. Hagent aztán a Wisconsini Egyetem hívta meg tanárának, s így ez intézmény Göttingenben és a londoni egyetemeken kívül fontos Handel-kutató intézménnyé nőtte ki magát. A másik Handel-kutatással foglalkozó központ a Columbia Egyetem New Yorkban, ahol Dr. Paul Henry Láng magyar származású zenetörténész, Bartók Béla volt belső barátja írt Handelről 1966-ban egy 730 oldalas kitűnő művet, ami a New York-i Norton Kiadó gondozásában jelent meg. Akit részletesebben érdekel Handel élete és művei, úgy annak e mű tanulmányozását ajánlom.) Volt idő több éven át, amikor Handel a saját operáit a maga szervezte gárdával mutatta be körülbelül olyan sűrűségben, mint ma a New York-i Broadway-n a zenebohózatok és operettek. Volt műve, ami több hónapig futott, s volt, ami kevesebb tapsot kapva lekerült a műsorról, de bemutatásra készen már nem váratott magára az újabb opera. Összesen 44 operát és 10 zenedrámás "angol pastoral" művet írt, mely műfajhoz vissza-visszatért akkor is, amikor a közönség belefáradt az olasz stílusú operák élvezetébe. Handel 1737-ben felszámolta színházát. Egészsége sem volt a legjobb, reumatikus fájdalmai kínozták, így hat hetes fürdőkúrára Németországba utazott.

Innen visszatérve a régi megszokott tempóban és munkakedvvel alkot, de egy egészen más műfajban. Ekkor veszi kezdetét a még híresebb oratórium-szerzés költészete. Első nagy oratóriuma a Saul című volt, amit 10 héttel később az Izrael Egyiptomban című követett. Ezekben a tömör, epikus korálművekben megvoltak mindazok a zenei jellegzetességek, mint amiket a korábbi operáiban hasznosított. Csakhogy ezek zenéjét a Biblia és a közismert imádságos

könyvek idézeteire építette, amiket az angol közönség jól ismert. Ez a hallgatóság nem érezte többé Handel műveit idegennek, olaszosnak, hanem a sajátjának. Így született meg 1741. augusztus és szeptember hónapokban 24 nap szakadatlan és megfeszített lázas munkájában a grandiózus Messiás oratórium, amin alig szárazt meg a tinta, máris útra kelt vele Dublinbe, ahol a következő év tavaszán egy kórház javára szervezett jótékonysági koncerten mutatták be óriási sikerrel. Visszatérve Londonba, az itteni közönség egy kicsit csalódott, mert hiányolta és kifogásolta, hogy e műben nincs drámai cselekmény. Ezért Handel 1749-ben, 1750-ben, sőt 1751-ben is átdolgozta és azóta e variánsokat szólaltatja meg váltakozva. Megszületik a Salamon, a Belshazzar, a Judas Maccabaeus oratórium, hogy csak a leghíresebbeket említsem, mind emelkedő sikerrel. A Messiást újra bemutatják, amit imádságos lélekkel és ujjongó örömmel fogad most már a londoni közönség is. Az 1749-es változat bemutatóján megjelenik I. George király is, aki e hosszú művet figyelemmel végig hallgatja, és amikor az Alleluja-kórus felharsan, a király megrendültségében feláll, és így hallgatja végig e számot. A királyt követte természetesen az egész hallgatóság is és azóta az angolszász világban a közönség tradicionálisan felállva hallgatja és így tiszteleg Handel szellemének. Állítólag a kitűnő tollú, de gúnyoros Voltaire-től ered az a mondás, hogy az idegenből jött I. George azért állt fel az Alleluja hangjaira, mivel azt összetévesztette az angol himnusszal. Ez a megjegyzés nemcsak hibás, de rosszindulatú is, mert I. George igenis jó zenei érzékkel rendelkezett, amit nemcsak a Vizi Zene értékelése, de már korábbi hanoveri éveiben Handel művészetének megbecsülése is bizonyít.

És Handel népszerűsége tovább nőtt. Anglia zenekedvelő közönsége szívébe zárta, aki megajándékozta őket több, mint 20 orgonaversennyel, az oboára írt 6 Concerti Grossi-val és egy tucat más Concerti Grossi — főleg vonós hangszerekre írt zenekari művel. A lélekkel telített, ének áriákra hasonlító lassú tételek és a pattogva ugráló, vagy pláne száguldó gyors allegrók a legtermészetesebb és hatásos Handel-alkotások.

Handel, mint ember, hatalmas termetű, egészséges alkatú volt. Fiatalabb korában igen szépnek tartották, akihez élete folyamán több hölgy, köztük vagyonos és főúri is közeledett nem titkolt vonzalommal. De Handel elhárította magától az élettárs-választás lehetőségeit. 200 év óta nemcsak zenetörténészek, de lélekűbűvélő pszichológusok is kutatják, hogy mi lehetett annak az oka, hogy Handel nem nősült meg, de eddig nem tudták megoldani a talányt. Csak találgatnak és hipotéziseket építenek. Valóban talányt, mert Handel nem volt beteges hajlamú. Vagy talán valami óriási csalódás rettentette el a "szebbik nem"-től? — kérdi egy másik kutató. És arra a következtetésre jut, hogy a feltett kérdés volt a rossz, mert Handelnek nem volt ilyen csalódása. Vagy talán nőgyűlölő volt? Erre a kérdésre a tények cáfolnak, mert Handel csodálta a női szépséget és erényt. Ezt írja egy helyen: "Nő nélkül olyan lenne a világ, mint virág nélkül a rét." Ő szívesen sétálgatott a szabadban és elgyönyörködött a természet szépségeiben, de sohasem szakított le magának még egy vadvirágot sem. Tudta, hogy az azonnal elhervad, ha leszakítják. — Avagy talán nem ismerte a női nemet, érzelmeiket és vágyaikat? Ezzel a kérdéssel ellentmond, hogy operáiban több a női szerep, mint a férfi és e nagyszámú szerepben megrajzolja a női lélek és érzelmvilág széles skáláját és összes árnyalatát. De akkor, amikor az erotikus bűnhöz ér, megtorpan és elnémul. Még a bibliai történetekből is kihúzza az erkölcstelen, erotikus bűnbeesést. Az Isten arcára teremtetett emberhez nem méltónak és illőnek tartotta és ítélte. Nem gyűlöli, de sajnálja az elesetteket, akik bajára és kórházi ápolására nagy összeget áldoz. Handel nem volt Beethoven jellegű karakter sem. A magányos Beethoven egy életen át kereste az "igazit", a "halhatatlan ideált", de sohasem találta meg az élettársát, mert keresés közben viaskodott önmagával, még a bíróságon is a sógornője iránt érzett beteges vonzalmában, amiben sok gyűlölettel keveredett taszítás volt. Erre a vonzalomra csak a halál adott választ. És ilyenféle esete sem volt Handelnek.

— Hosszú töprengés után a Handel-kutatók ma arra a következtetésre jutottak, hogy Handel azért nem választott élettársat, mert benne a zeneszerzés hajtó rugója olyan elemi erővel rendelkezett, ami minden más természetes vágyát, ösztönös testi kívánságát teljesen háttérbe szorította és elnyomta. Az inspiráció kifejtése és formába öntése minden energiáját felemésztette, amihez az egyedüllét és a magány csendje elengedhetetlen és szükséges volt. Csak így érthető, hogy sok és óriás zeneművét szinte napok alatt vetette papírra. E szellem bő termését felmérték úgy is, hogy mennyiségre annyi, mint Bach és Beethoven összes alkotása együttvéve. Kvalitásban pedig nem kisebb értékű, csak éppen egészen más. Handel munkássága főleg a zenedráma volt és talán Mozart volt az a zseni, aki hasonló viharebességgel tudta írásba önteni műveit, amik Isten-adta fantáziájában már megérték. Handel sorsában van egy kisebb méretű Mozart-tragédia is, mert a

dramaturgos Handelt nem értékelték úgy, mint ahogy megérdemelte volna, ahogy ő ezt elvárta. A biblikus oratóriumok meditációiban önmagát is vigasztalja a sok meg-nem-értés miatt.

Handel hízára volt hajlamos. Kevés mozgás és túltáplálkozás következtében 50 éves korában egy kisebb agyvérzést kapott, amiből azonban felépült. Turnbridge Well fürdőhelyen hat hétig kúraltatta magát, de onnan visszatérve ugyanolyan munkatempóban dolgozik, mint azelőtt. Ekkor születik két nagyobb oratóriuma és a híres Tűzijáték Zenéje, mely utóbbit az osztrák örökösödési háborút bezáró Aix-la Chapelle-i békekötés megünneplésére írt. Ebben a műben 24 oboa, 12 basszus kürt, 9 tenor kürt, 9 trombita és 3 üstdob szerepelt a vonós hangszereken kívül. A Tűzijáték Zenéjét a Themze partján a szabadban mutatták be valódi tűzijáték kíséretében, ami London szenzációja volt. Óriási tömeg gyűlt össze és élvezte e különleges produkciót. Ezután történt London első nagy közlekedéstorlódása is, mert a hazatérő lovas fogatok a Themze hidján csak 3 és fél óra alatt tudtak átkelni. Ez valószínű, hogy senkinek sem tetszett és talán csak Handelnak szerzett némi örömet.

1750-ben meghal a nagy kortárs, Johann Sebastian Bach, aki előbb elveszti szemevilágát. Agyonerőltette magát a gyenge gyertyafény melletti kottairással. És Handelt is hasonló baj éri. Előbb az egyik, majd a másik szemére megvakul. Megoperáltatja magát azzal a Dr. Taylor szemésszel, aki Bach szeméin is kísérletezett, de a műtét itt is sikertelen. 1753-ban a Covent Gardenben mutatja be és vezényli a még félvakon szerzett oratóriumát, a Sámson. A közönség azonnal megértette a hasonlatot, hogy ezt a művet a saját tragédiájáról mintázta a költő és megrendülten hallgatta Sámson áriáját: "Uram! Teljes a sötétség. Semmi napfény, mégcsak derengő holdvilág sincsen!" Ezután már alig mozdul ki otthonából, csak a templomokat járja. A teljesen vak művész felvezetteti magát az orgonához és ott a szertartás után csodálatos improvizációkban önti ki lelkét. Ezekről a rögtönzött orgonajátékokról semmiféle kotta sem maradt fenn, csak nagyszerű leírások. Az orgona hangján felhőrdült vagy sikoltott fájdalomában, de sohasem zúgolódott. Testi elesettségében is hívő lélekkel dicsérte Urát és Teremtőjét. A nagy katedrális padosrait megtöltötték a hívek, de a szertartás végétével senki sem hagyta el a templomot. Halálos csendben várták a Handel "ráadást", és nagy megdöbbenéssel figyelték Handel zenei párbeszédét az Úrral. A templomból a sajnálat könnyei nélkül kevesen távoztak. Mert nemcsak kedvelték a mestert, a valamikor hozzájuk jött "idegent", de megszerették és teljesen a sajátjuknak tekintették.

1759. április 5-án a Messiás előadásán még ő játszott az orgonán, és itt elszédült. Ekkor hallották tőle, hogy az lenne az utolsó kívánsága, ha a közelgő nagypénteken halhatna meg, mint az Úr Jézus, hogy a húsvéti feltámadás ragyogó fényességében láthassa az Urat. Íme, a hat évig teljes vakságban szenvedő így eseng a fény után! Ez a kívánsága lényegében teljesült, mert egy hét leforgása alatt teljesen elerőtlenedett. Még nagypéntek este elküldte a szolgáját maga mellől pihenni e szavakkal: "Hozzám többé már ne gyere, mert semmi sem kívánhatok tőled. E világ számomra betejtett." Csak orvosa és egy patikus virrasztott mellette és másnap, szombat reggel 8 óra körül visszaadta nemes lelkét Teremtőjének. Bachot 9 évvel, másik híres kortársát, Scarlattit 2 évvel élte túl.

Anglia saját nagy halottjának tekintette és Handel földi maradványait a nemzeti hősök és királyok mellé temette a Westminster apátság katedrálisában. 3000 meghívott notabilitás és tisztelője búcszott tőle végtisztességén és kriptája előtti fehérmárványból faragott szobra hirdeti nagyságát. Handel egész vagyonát a szegény betegek ápolására és a nincstelen muzsikuskok megsegítésére hagyta.

Az ő élete és munkássága minden hívő számára tartalmaz üzenete, az emigráns hívő számára pedig még ennél is csodálatosabb, vigasztaló erőt adó üzenet. Mert ha Te is — Kedves Olvasóm — lefordítod Handel munkásságát a saját munkaterületedre, aki nem feledte, de vitte magával azt a kultúrát, amit a szülőföldje adott és ezt gazdagította mindazzal, amit idegenben szépnek és jónak látott, e két kultúrát összeötvözte és ezzel ajándékozta meg embertársait, akkor számodra is elmúlik a hazátlanság gyötrő érzése, legyűrőd kezdeti nehézségeidet, feldereng egy szebb jövő hajnala, megtalálod embertársaid kezét és megbecsülését, egy boldogabb emberi életet még akkor is, ha netán testi megpróbáltatások sújtanak. Karácsony és húsvét ünnepein felhangzó Messiásban ezt üzeni Handel minékünk. Az ő művészete a lélekemelő zenei élményen túl így lesz életformáló erő.